

The Importance of Cognitive Styles for Different Spheres of Professional Activities

Значущість когнітивних стилів для різних сфер професійної діяльності

Marta Popova

Ph.D. in Psychology, Assistant Professor, Department of Clinical Psychology, Faculty of Health Sciences, Ukrainian Catholic University, Lviv (Ukraine)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1418-4504>

E-mail: popovamarta@ucu.edu.ua

Марта Попова

Кандидат психологічних наук, доцент кафедри клінічної психології, факультет наук про здоров'я, Український католицький університет, м. Львів (Україна)

ABSTRACT

It has been researched that any activity, while demanding the methods of processing information, should take into account not only the requirements of professional competence, but also the psychological parameters underlying it, especially the cognitive styles characterizing the way of performing activities. Only under such conditions the maximum result of professional activities can be expected.

Cognitive styles are extremely important in professional activities and professional selection. Information about them allows you to determine the best indicators and inclinations for a particular profession, especially in the field of communication. Without taking into account the psychological peculiarities of

Address for correspondence, e-mail: kpnu_lab_ps@ukr.net

Copyright: © Popova Marta

The article is licensed under **CC BY-NC 4.0 International**
(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

© Popova Marta

DOI (article): <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2019-46.308-326>

perception and mechanisms of information processing, it is not possible to select specialists and identify significant cognitive-style indicators correctly.

Analytical study of the relationship between cognitive styles and results of activities allows us to conclude that style parameters determine not only the activity but also its success. These links indicate that the prospects of research in this area is promising, especially when it comes to improving the effectiveness of professional activities.

In conclusion, the determination of professional activities and cognitive styles is bilateral. Cognitive style, correlating with all levels of individual traits, influences and depends on professional activities. Not only the cognitive-style specificity determines the attitude to work and professional competence itself, the specificity of professional activity also affects the features of cognitive styles, and as a result, the professional competence itself.

Key words: *cognitive style, cognitive-style orientation, professional competence, professional activities, ways of processing information, efficiency of professional activity.*

Вступ

Усе частіше у психологічній науці використовують методи і принципи когнітивної психології, за допомогою яких людина вивчається як споживач інформації, що декодується, переробляється, інтерпретується та використовується для отримання результату діяльності (Пасічник, 2010). Формування в Україні Європейського простору вищої освіти потребує низки завдань, до яких входить і розвиток власного когнітивного стилю (Михайлов, 2007), який дасть змогу підвищити різні види компетенції та бути конкурентоспроможним на сучасному ринку праці.

Питання успішності професійної діяльності в умовах різноманітності інформаційних «потоків» цікавить кожного, хто прагне до професійної самореалізації та професійного розвитку. Відтак, значний ріст обсягу інформації в сучасному суспільстві й умови конкуренції спеціалістів на ринку праці встановлюють високі вимоги до підготовки успішних фахівців конкретної професійної діяльності. Оскільки якість про-

фесійної діяльності значною мірою пов'язана з когнітивними стилями, вагому цінність становлять дослідження, що дозволяють виявити зв'язок когнітивних стилів з успішністю професійної діяльності. Однак сучасна психологічна наука охоплює різні думки щодо залежності конкретної професійної діяльності від конкретних когнітивних стилів, і навпаки.

На основі аналізу поглядів, висвітлених у дисертаційній роботі М. Попової (Попова, 2013), визначено, що когнітивний стиль є важливим психологічним регулятором різних сфер професійної діяльності.

Мета статті – теоретично дослідити значущість когнітивних стилів як предиспозиційних чинників професійної компетентності різних сфер діяльності.

Завдання статті

Проаналізувати й обґрунтувати значущість когнітивних стилів для різних видів професійної діяльності (успішного виконання, ефективності та результативності).

Методи дослідження

Для дослідження зв'язку між когнітивними стилями та результативністю діяльності використано такі методи наукового пошуку в психологічній науці: метод моделювання, метод аналізу, метод синтезу, метод конкретизації, метод дедукції.

Результати та дискусії

Будь-яка діяльність висуває вимоги до способів опрацювання інформації, оскільки базується не лише на вимогах компетенцій, а й на психологічних параметрах, які лежать у її основі, особливо когнітивних стилях, що характеризують спосіб виконання конкретної діяльності. Аналіз значущості когнітивних стилів у різних видах діяльності дає підстави зробити висновок, що стильові параметри визначають не лише способи діяльності, але й її успішність.

© Popova Marta

DOI (article): <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2019-46.308-326>

Когнітивний стиль як індивідуально-своєрідний спосіб отримання й опрацювання інформації дає змогу виокремити не лише міжособистісні відмінності, а й визначити успішність у різних видах діяльності залежно від когнітивно-стильової орієнтації. З метою усунення цієї проблеми слід ураховувати когнітивно-стильові особливості під час професійного відбору чи професійного навчання.

Професійні знання, вміння та навички залежні від способів опрацювання інформації, в основі яких є когнітивні стилі. Ефективність навчання та професійна компетентність, окрім знань і вмінь, передбачають здатність людини використовувати ці знання та вміння, а когнітивні стилі є професійно-важливими якостями. Визначення особливостей когнітивних стилів з урахуванням специфіки виду професійного навчання чи професійної діяльності дає змогу оптимізувати сам процес навчання чи відбір персоналу. Відтак, перспективними видаються дослідження щодо впливу когнітивних стилів на успішне виконання, ефективність, результативність професійного навчання та професійної діяльності.

Ефективність навчання вищої школи залежить від когнітивно-стильових характеристик студентів. Урахування їх когнітивних стилів дасть змогу вирішити питання: розробки методик викладання для студентів закладів вищої освіти; прогнозування їх результатів діяльності та поведінки; індивідуалізації навчального процесу. Розв'язання перелічених вище питань дозволить розблокувати творчу активність студентів, уникнути шаблонності й стереотипності мислення тощо (Резнікова, 2009). Отже, когнітивні стилі є базовими навиками для осіб, які навчаються, оскільки вони реалізують адекватну орієнтацію під час навчання й ефективно використовують отриману інформацію.

Імплицитні й експліцитні форми навчання керуються різними механізмами отримання та збереження інформації. Експліцитне навчання, на відміну від імплицитного, яке базується на несвідомих асоціативних процесах отримання та

класифікації інформації, пов'язане з формуванням індивідуальних відмінностей щодо рівня та структури як інтелекту, так і когнітивного стилю (Kaufman, Young, Gray, Brown & Mackintosh, 2010).

Результати досліджень когнітивних стилів і професійних компетенцій (компетенція базових навичок, інформативна компетенція, комунікативна компетенція, мовленнєва компетенція, компетенція ефективності роботи) телефонних консультантів різних сфер послуг дали змогу визначити залежність професійних компетенцій телефонних консультантів від конкретних когнітивних стилів. З'ясовано, що «когнітивно-стильові профілі професійної компетентності телефонних консультантів є комплексною характеристикою індивідуально-типологічних властивостей, оптимальних для різних сфер консультування. Когнітивно-стильові параметри професійних компетенцій містять визначення змісту оптимальних когнітивних стилів, необхідних для окремих і загальної професійних компетенцій» (Попова, 2013: 156).

Досліджені когнітивно-стильові профілі слід застосовувати кадровим службам для розв'язання задач профвідбору, профорієнтації, професійного навчання, професійного розвитку, з метою отримання відповідного рівня професійної компетентності телефонних консультантів різних сфер послуг. Інформація стосовно когнітивно-стильових профілів професійних компетенцій телефонних консультантів різних сфер послуг може бути корисна для пояснення професійно-важливих якостей фахівців інших сфер послуг, таких як: фінансовий консультант у банку, менеджер із продажу, продавець-консультант, мерчендайзер, рекламний агент, бізнес-консультант тощо.

Вивчаючи значущість когнітивного стилю у навчальній і професійній діяльності, М. Тесля систематизувала наявні дослідження у групи залежно від предмета аналізу:

1) дослідження взаємозв'язку різних когнітивних стилів з успішністю навчальної та професійної діяльності;

2) дослідження особливостей надання переваги у виборі професійної діяльності осіб із різними когнітивними стилями;

3) дослідження змін когнітивно-стильових параметрів у процесі навчання й освіти;

4) дослідження можливостей формування когнітивних стилів (Тесля, 2013).

Дослідження такої тематики є необхідним етапом на шляху індивідуалізації професійної діяльності та підвищення її ефективності.

Когнітивний стиль виявляється не лише у пізнавальній діяльності, а й у інших видах діяльності, що свідчить про актуальність його дослідження (Черненко, 1999).

Н. Гордіня (Гордіня, 2013) зазначає, що для інженерної психології актуальні питання, які стосуються особливостей впливу когнітивних стилів на професійну підготовку та професійну діяльність спеціаліста.

Розв'язання питань стосовно забезпечення швидкого засвоєння та ефективного застосування інформаційних засобів фахівцями потребують урахування особливостей сприймання прикладної інформації когнітивними стилями. Відтак, когнітивно-стильові характеристики впливають на результативність показників процесів сприймання й оцінки прикладної інформації (Петрович, 2009).

Значний внесок у формування індивідуального стилю педагогічної діяльності вчителя робить його когнітивний стиль, завдяки якому виокремлено три типи стратегій педагогічної діяльності:

1) аналітична стратегія – найбільш притаманна для полінезалежних учителів. Учитель акцентує увагу на процесі засвоєння знань і розумінні навчального матеріалу. На відміну від емоційного викладу матеріалу, надає перевагу розумовій напруженості. Таких учителів поважають за професійну компетентність;

2) організаційно-імпровізаційна стратегія – успішніше здійснюється полінезалежними особами. Такий учитель

прагне емоційно й образно доносити матеріал, уміло веде дискусії. На занятті створює комфортну атмосферу;

3) методична стратегія – притаманна помірно полізалежним учителям. Основною її відмінністю від організаційно-імпровізаційної стратегії є бажання впроваджувати нові методики викладання й орієнтуватися у досягненнях сучасної науки. Такі вчителі виявляють високий рівень емоційності, заохочують проблемне бачення теми, виявляють організаторські здібності (Кущенко, 2001).

Поняття когнітивного стилю схоже з поняттям «культура професійного мислення педагога», яке свідчить про інтегровану структуру, що відображає індивідуальні особливості мислення та вказує на сформованість професійної культури педагога, його можливості перетворювати і пізнавати явища педагогічної дійсності (Коломієць, 1993).

Різноманітні підходи щодо класифікації когнітивних стилів свідчать про зацікавленість щодо розвитку і зростання ефективності уваги, пам'яті та способів мислення. Важливим моментом є те, що надмірний розвиток однієї функції може ослаблювати іншу функцію. Тому в процесі індивідуального навчання слід інтегрувати психометричні та психофізіологічні підходи для визначення власного профілю когнітивних здібностей і функціональної асиметрії. На основі профілю когнітивних здібностей і функціональної асиметрії підбираються методики, що дають змогу цілеспрямовано формувати необхідні властивості (Разумнікова & Яшаніна, 2012).

Н. Стовба (Стовба, 2010), аналізуючи проблему професійного досвіду людини, зазначає його як складну недиференційовану констеляцію з окремих компонентів, до складу яких входить і когнітивний (змістовний, регулятивний, стильовий) досвід. У цьому когнітивному досвіді когнітивний стиль визначає ефективність людської діяльності та спосіб досягнення її результату, тобто когнітивний стиль організовує людську діяльність загалом.

М. Тесля (Тесля, 2005), досліджуючи схильність осіб із різними когнітивними стилями до конкретних професій (ін-

женера, економіста, викладача іноземних мов і викладача музики), виявила залежність других від перших. Інженери серед різних типів професій схильні до професій типу «людина – техніка». Відтак, уміння орієнтуватися у кресленнях і схемах узгоджується з переважаючими у них полінезалежним, рефлексивним і з широким діапазоном еквівалентності когнітивними стилями. Викладачі іноземних мов надають перевагу професіям типу «людина – людина» та «людина – образ». На основі результатів співвідношення когнітивних стилів у групі досліджуваних виявлено переважаючі полізалежний, імпульсивний і з вузьким діапазоном еквівалентності когнітивні стилі. Представники економічних професій найбільшою мірою схильні до професій типу «людина – знак». Для них серед когнітивних стилів переважаючими є: полінезалежність, рефлексивність і широкий діапазон еквівалентності. Викладачі музики більшою мірою надають перевагу професіям типу «людина – художній образ», дещо меншою – професіям типу «людина – людина». У цій групі переважають досліджувані з такими когнітивними стилями, як: полізалежність, імпульсивність і з широким діапазоном еквівалентності.

Отже, переважаючі ті чи інші когнітивні стилі у різних групах різняться між собою. Такі результати, безперечно, пов'язані зі специфікою діяльності кожної з груп. Серед економістів та інженерів більше полінезалежних осіб, на відміну від викладачів іноземних мов і музики, які схильні до полізалежного полюса. Окрім того, економісти й інженери виявляють рефлексивний когнітивний стиль, порівняно з викладачами іноземних мов і музики. Основна відмінність між рефлексивністю й імпульсивністю – це відмінність у характері вивчення відображених об'єктів, оскільки імпульсивність / рефлексивність впливає на схильність людини до більш чи менш детального і розгорнутого аналізу конкретної ситуації перед прийняттям рішення, виступає контрольною та виконавчою ланкою у структурі інтелектуальної актив-

ності. Інженерам, економістам і викладачам музики притаманний широкий діапазон еквівалентності, на відміну від викладачів іноземних мов, для яких властивий вузький діапазон еквівалентності. Діапазон еквівалентності характеризує людину залежно від кількості понять, які вона використовує для класифікації предметів, розв'язання проблем і формування різних категорій у процесі спілкування. Результати порівняльного аналізу за когнітивними стилями у представників різних професій засвідчили, що найвищі показники полінезалежності властиві інженерам та економістам, порівняно з викладачами музики й іноземних мов. Найвужчий діапазон еквівалентності та найвищі показники імпульсивності характерні викладачам іноземних мов (Тесля, 2005).

Для інженера зі знань найважливішими когнітивними стилями є: полізалежність – полінезалежність; імпульсивність – рефлексивність; ригідність – гнучкість; когнітивна еквівалентність. Полінезалежність притаманна для найкваліфікованіших інженерів і свідчить про гнучкість когнітивної організації. Імпульсивність свідчить про схильність до швидкого прийняття рішень, а рефлексивність – до міркувань. Ригідність має переваги лише для тієї діяльності, що потребує тривалої праці над однією проблематикою. Когнітивна еквівалентність свідчить про здатність розрізняти поняття і поділяти їх на класи та підкласи. Чим вужчий діапазон когнітивної еквівалентності, тим тонша класифікація (Литвин, 2010).

Згідно позиції Г. Куценко, когнітивний стиль є формально-динамічною характеристикою діяльності, її способом і стратегією, на відміну від рівня здібностей і характеристики діяльності. Когнітивний стиль характеризує діяльність із процесуальної точки зору. Тому когнітивні стилі свідчать про індивідуальні уподобання, установки та переважаючі способи опрацювання інформації (Куценко, 1998). У такому випадку когнітивний стиль розглядається як незалежний від конкретної ситуації та змісту діяльності.

Професійні наміри полінезалежних осіб свідчать про їх надання переваги сфері освіти, а також тим сферам, у яких вагому роль відіграє комунікація з людьми, на противагу незалежним особам, для яких аналітична діяльність є детермінантою їх успішності. Тому вони обирають професії архітектора, дизайнера, менеджера, інженера тощо. Результати досліджень, які вказують на зв'язок полізалежності / полінезалежності з видатною професійною успішністю свідчать про те, що серед видатних письменників більшість полізалежних осіб, серед видатних архітекторів – усі полінезалежні, серед психіатрів – полізалежні (Куценко, 1998). Отже, полінезалежні особи схильні до когнітивних сфер діяльності, де вагому роль в успішності праці відіграє здатність до аналізу та просторова орієнтація. Полізалежні особи у зв'язку з кращими соціальними здібностями – успішніші у ситуаціях спілкування.

У дисертаційному дослідженні М. Теслі встановлено також вплив професійного навчання та досвіду на когнітивні стилі студентів різних спеціальностей (Тесля, 2005). Тобто, професійне навчання та професійний досвід впливають на показники когнітивних стилів. У результаті формується профіль відповідної професії, що дає підстави зробити висновок про розвиток когнітивних стилів у діяльності.

Результати дослідження підтвердили важливість когнітивного стилю у професійній діяльності. З'ясовано, що когнітивний стиль, як прояв особистісної організації та форма інтелектуальної активності, є вагомим психологічним регулятором і чинником успішності різних видів діяльності, має однакову схему впливу на професійну компетентність будь-якої діяльності. Відтак, нами емпірично доведено вплив когнітивного стилю на професійну компетентність телефонних консультантів, виходячи зі специфіки їх роботи, та встановлено, що когнітивні стилі є психологічними чинниками виконання конкретних завдань. Емпірично обґрунтовано психологічну модель когнітивного стилю як чинника розвитку

професійних компетенцій і загальної професійної компетентності телефонних консультантів. Отже, когнітивно-стильові профілі професійних компетенцій є комплексною характеристикою індивідуально-типологічних властивостей, оптимальних для різних сфер консультування (Попова, 2013).

Когнітивний стиль не є статичним, позаяк він змінюється у процесі інтелектуальної праці. Відповідно, підвищення професійного статусу чи професійної освіти змінюють когнітивний стиль управлінця. Однак без вивчення когнітивної сфери управлінця неможливе створення ефективної моделі його іміджу, оскільки він формує мовленнєво-мисленнєву основу діяльності людини (Попович, 2011).

Г. Юрчинська (Юрчинська, 2014) на прикладі професійної діяльності педагога доводить, що когнітивний стиль є професійною властивістю педагога, оскільки на стадії розвитку професіонала підвищується рефлексивність і широта діапазону еквівалентності. Тобто, на когнітивні стилі впливають професійні чинники.

Психологічна підготовка до діяльності в екстремальних ситуаціях формується завдяки різноманітним навчанням, одним із яких є когнітивно-емоційна підготовка, завдання якої полягає у формуванні навичок стрес-резистентного адаптивного мислення, оптимістичного когнітивного стилю й оздоровчої візуалізації (Розов, 2010).

Н. Лук'янченко та Н. Жбанкова, досліджуючи когнітивні стилі студентів, які навчаються за подвійною спеціальністю і мають різний ступінь успішності, виявили, що для малоуспішних студентів притаманна аудіальна та кінестетична модальність. Відсутність візуальної модальності свідчить про неможливість абстрагувати інформацію. Успішним студентам (у різних видах дисциплін) притаманний увесь діапазон модальностей. А це означає, що їхня пізнавальна діяльність багатофункціональна: здатність виокремлювати частину з цілого, здібність до об'єктивності інформаційного поля, здіб-

ність до чуттєвого та інтуїтивного сприймання, оцінки інформаційної більшості (Лук'янченко & Жбанкова, 2017).

Незважаючи на те, що когнітивний стиль спеціалізований, він є гнучким і залежить від того, яка модальність застосовується для сприймання й опрацювання інформації.

Висновки

Когнітивні стилі як психологічно детермінована властивість формуються і розвиваються в умовах професійної спеціалізації. Тому зрілість фахівця супроводжується зрілістю його когнітивно-стильової організації: 1) когнітивні стилі виявляють схильність до конкретного виду та специфіки професійної діяльності; 2) когнітивні стилі визначають сферу професійної діяльності й успішність фахівця; 3) когнітивні стилі можуть змінюватися внаслідок професійного навчання (Аргани, 2006). Детермінація професійної діяльності та когнітивних стилів двостороння. Когнітивний стиль, корелюючи з усіма рівнями індивідуальних властивостей, впливає на професійну діяльність і сам від неї залежить. Не лише когнітивно-стильова специфіка визначає ставлення до роботи та саму професійну компетентність, специфіка професійної діяльності також впливає на особливості когнітивних стилів, а в результаті – й на саму професійну компетентність. Тобто, когнітивний стиль є динамічним утворенням, яке з метою професійного розвитку та належного рівня професійної компетентності можна змінювати шляхом модифікації неефективних когнітивних стилів на ефективні.

Будь-яка діяльність, висуваючи вимоги до способів опрацювання інформації, повинна враховувати не лише вимоги професійної компетентності, а й психологічні параметри, що лежать в її основі, особливо когнітивні стилі, які характеризують спосіб виконання діяльності. Лише за таких умов можна очікувати максимальний результат професійної діяльності. Тим більше, що у сучасному світі, враховуючи по-

треби соціуму, які характеризуються складною структурою диференціації та поєднання різних професійних спеціальностей, стрімко зростає потреба у фахівцях, котрі володіють різними компетенціями.

Дослідження когнітивних стилів має важливе значення у системі психологічного знання, адже когнітивно-стильові показники проявляються в усіх сферах діяльності людини. Актуальність дослідження когнітивних стилів очевидна, оскільки інформація щодо них дає змогу вивчати процесуальні та результативні аспекти діяльності людини, а також прогнозувати і моделювати саму успішність діяльності.

Когнітивні стилі надзвичайно важливі у професійній діяльності та професійному відборі. Інформація щодо них дає змогу визначати оптимальні показники та схильності до конкретної професії, особливо у сфері комунікації. Без урахування психологічних особливостей сприймання та механізмів опрацювання інформації неможливий правильний підбір фахівців і виявлення значущих когнітивно-стильових показників.

Література

- Арганы Н. Ф. Когнитивно-стилевая дифференциация обучения как условие развития профессиональной компетентности будущего специалиста: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Иркутск, 2006. 164 с.
- Гордыня Н. Д. Исследование ригидности-гибкости познавательного контроля и импульсивности-рефлексивности у студентов-авиадиспетчеров. *Молодой ученый*. 2013. № 5. С. 634–638.
- Коломієць С. С. Навчання спеціалістів професійно-орієнтованого спілкування із зарубіжними партнерами (на матеріалі англійської мови): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 1993. 162 с.
- Куценко Г. В. Когнітивний стиль особистості в структурі саморегуляції соціальної поведінки: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01. Київ, 1998. 187 с.
- Куценко Г. В. Можливості стильового підходу в управлінні процесом навчання. *Актуальні проблеми психології. Том 1: Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія*. Київ : Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України, 2001. Вип. 1. 268 с.

- Литвин В. В. Технології менеджменту знань. *Консолідована інформація*. 2010. Вип. 2. URL : http://books.google.com.ua/books?id=mrAsEVVxZm0C&printsec=frontcover&hl=uk&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.
- Лукьянченко Н. В., Жбанкова Н. В. Когнитивные стили студентов, обучающихся по двойной специальности с разной степенью успешности. *Научно-методический электронный журнал «Концепт»*. 2017. Т. 31. С. 1391–1395.
- Михайлов О. В. Готовность к деятельности как акмеологический феномен: содержание и пути развития; автореф. дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.13. Москва, 2007. 26 с.
- Пасічник І. Д. Роль когнітивно-стильових особливостей в процесі навчальної діяльності. *Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». Тематичний випуск: «Сучасні дослідження когнітивної психології»*. Острог : Острозька академія, 2010. № 14. С. 3–11.
- Петрович Д. Л. Когнитивно-стилевые характеристики считывания приборной информации: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.03. Москва, 2009. 139 с.
- Попова М. І. Когнітивний стиль як особистісна predisпозиція успішності діяльності. *Психологічні перспективи: збірник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк, 2013. Вип. 22. С. 209–217.
- Попова М. І. Когнітивний стиль як чинник розвитку професійної компетентності телефонних консультантів: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 Київ : Ін-т соціальної політичної психології НАПН України, 2013. 232 с.
- Попович Н. Г. Когнітивна сфера державної управлінської діяльності в парадигмі лінгвістичних пошуків. *Актуальні проблеми державного управління*. № 2 (40). URL : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2011-2/doc/1/05.pdf>.
- Разумникова О. М., Яшанина А. А. Значение когнитивного стиля и полусферного доминирования в проектировании индивидуальной траектории обучения. *Сибирский педагогический журнал*. 2012. № 8. С. 226–230.
- Резникова Н. В. Когнитивно-стилевые характеристики учебной деятельности студентов. *Теоретичні і прикладні проблеми психології: Збірник наукових праць*. Луганськ : СНУ ім. В. Даля, 2009. № 3 (23). С. 164–171.
- Розов В. Психологічне забезпечення діяльності в екстремальних ситуаціях. Український центр політичного менеджменту. URL : <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=6&n=72&c=1696>.

- Стовба Н. І. Внутрішні детермінанти прояву когнітивно-стильових особливостей особистості. *Проблеми загальної та педагогічної психології: Збірник наукових праць інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка*. Київ, 2010. Т. XII. Ч. 7. С. 414–422.
- Тесля М. А. Структура и динамика интеллектуальных способностей и когнитивных стилей в учебной и профессиональной деятельности: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01. Москва, 2005. 213 с.
- Черненко Ю. П. Вплив когнітивного стилю вчителя на міжособистісні конфлікти з учнями: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 1999. 201 с.
- Юрчинська Г. К. Професійні особливості когнітивного стилю та функціонального стану вчителя. С. 166–173. URL : http://www.socd.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/elopen/aktprob14_166.pdf.
- Kaufman, S. B., De Young, C. G., Gray, J. R., Jiménez, L., Brown, J., & Mackintosh, N. (2010). Implicit learning as an ability. *Cognition*, V, 116, 321–340.

References

- Argany, N.F. (2006). Kognitivno-stilievaiia differentsiatsiia obucheniiia kak usloviie razvitiia professionalnoi kompetentnosti buduscheho spetsialista [Cognitive and style differentiation of education as condition of development of professional competence of future specialist]. *Candidate's thesis*. Irkutsk [in Russian].
- Gordynia, N.D. (2013). Issledovaniie rigidnosti-gibkosti poznavatelnoho kontroliia impulsivnosti-reflektivnosti u studentov-aviadispatcherov [The study of rigidity-flexibility of cognitive control and impulsivity-reflectivity of students-air traffic controllers]. *Molodoi uchenyi – Young scientist*, 5, 634–638 [in Russian].
- Kolomiets, S.S. (1993). Navchannia spetsialistiv profesiino-orientovanogo spilkuvannia iz zarubizhnymy partneramy (na materialy angliiskoi movy) [Training of specialists of professional-oriented communication with foreign partners (in English)]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
- Kutsenko, G.V. (1998). Kohnityvnyi styl osobustosti v structuri samoreguliiatsii sotsialnoi povedinky [Cognitive style of a personality in the structure of self-regulation of social behavior]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
- Kutsenko, G.V. (2001). Mozhlyvosti styliovoho pidkhodu v upravlinni protsesom navchannia [The possibilities of style approach in managing the process of education]. *Aktualni problemy psykholohii: Sotsialna psykholohiia. Psykholohiia upravlinnia. Orhanizatsiina psykholohiia*.

- hiii – *Actual problems of psychology: Social psychology. Psychology of management. Organizational psychology*, 1. Kyiv: Instytut psykholohii im. Kostiuka APN Ukrainy [in Ukrainian].
- Lukianchenko, N.V., & Zhbankova, N.V. (2017). Kohnitivnyie stili studentov, obuchaiuschikhsia na dvoinei spetsialnosti s raznoi stepeniou uspeshnosti [Cognitive styles of students studying in a dual specialty with different levels of success]. *Kontsept – Concept*, 31, 1391–1395 [in Russian].
- Litvin, V.V. (2010). Tekhnolohii menedzhmentu znan. Konsolidovana informatsiia [Knowledge management technologies. Consolidated information]. (Issue 2.) Retrieved from http://books.google.com.ua/books?id=mrAsEVVxZm0C&printsec=frontcover&hl=uk&source=gs_b_s_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false [in Ukrainian].
- Mikhailov, O.V. (2007). Gotovnost k deiatelnosti kak akmeologicheskii fenomen: sodержaniie i puti razvitiia [Readiness to act as an acmeological phenomenon: content and ways of development]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Moskva [in Russian].
- Pasichnyk, I.D. (2010). Rol kohnitivno-styliyovykh osoblyvostei v protsesi navchalnoi diialnosti [The role of cognitive-style features in the learning process]. *Naukovi zapysky. Seriiia «Psykholohiia i pedahohika»*. Suchasni doslidzhennia kohnitivnoi psykholohii – *Scientific notes. Psychology and Pedagogy Series. Modern studies on cognitive psychology*, 4, 3–11. Ostroh: Ostrozka akademiia [in Ukrainian].
- Petrovich, D.L. (2009). Kognitivno-stilievyye kharakterystiky schityvaniia pribornoii informatsii. [Cognitive-style characteristics of reading instrument information]. *Candidate's thesis*. Moskva [in Russian].
- Popova, M.I. (2013). Kohnitivnyi styl yak osobystisna predispozyciia uspishnosti diialnosti [Cognitive style as a personal predisposition to successful activities] *Psykholohichni perspektyvy: Zbirnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnogo universytetu imeni Lesi Ukrainky – Psychological perspectives: Collection of Lesya Ukrainka Eastern European National University*, 22, 209–217. Lutsk [in Ukrainian].
- Popova, M.I. (2013). Kohnitivnyi styl yak chynnyk rozvytku profesiinoi kompetentnosti telefonnykh konsultantiv [Cognitive style as a factor in the development of professional competences of telephone consultants]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
- Popovych, N.G. (2011). Kohnitivna sfera derzhavnoi upravlinskoi diialnosti v paradyhmi linhvistychnykh poshukiv [The cognitive sphere of public administration in the paradigm of linguistic search] *Aktualni problemy derzhavnogo upravlinnia – Actual problems of public management*, 2 (40). Retrieved from <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2011-2/doc/1/05.pdf> [in Ukrainian].

- Razumnikova O.M., & Yashanina, A.A. (2012). Znachenie kognitivnoho stil'ia i polusharnoho dominirovaniia v proektirovanii individualnoi traektorii obucheniia [The importance of cognitive style and hemispheric dominance in the design of an individual way of teaching]. *Sibirskii pedagogicheskii zhurnal – Siberian Pedagogical Journal*, 8, 226–230 [in Russian].
- Rieznikova, N.V. (2009). Kognitivno-stilievyye kharakteristiki uchebnoi deiatelnosti studentov [Cognitive-stylistic features of student learning activities]. *Teoretychni i prykladni problemy psykholohii – Theoretical and applied problems of psychology*. Collection of scientific works, 3(23), 164–171. Luhansk: SNU named after V. Dal [in Russian].
- Rozov, V. Psykholohichne zabezpechennia diialnosti v ekstremalnykh sytuatsiakh [Psychological support of activities in extreme situations]. *Ukrainskyi tseentr politychnoho menedzhmentu – Ukrainian Center for Political Management*. (n.d.). politik.org.ua. Retrieved from <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=6&n=72&c=1696> [in Ukrainian].
- Stovba, N.I. (2010). Vnutrishni determinanty proiavu kohnityvno-stylovykh osoblyvosti osobystosti [Internal determinants of the manifestation of cognitive-style features of the personality]. S.D. Maksymenko (Eds.), *Problemy zahalnoi ta pedahohichnoi psykholohii – Problems of General and Educational Psychology*: Collection of scientific works of G.S. Kostyuk Institute of Psychology of AES of Ukraine, 12 (7), 414–422. Kyiv [in Ukrainian].
- Teslia M.A. (2005). Struktura i dinamika intelektualnykh sposobnosti i kognitivnykh stilei v uchebnoi i professionalnoi deiatelnosti [Structure and dynamics of intellectual abilities and cognitive styles of training and professional activities]. *Candidate's thesis*. Moskva [in Russian].
- Chernenkyi Yu. P. (1999). Vplyv kohnityvnoho styliu vchutelia na mizhosobystisni konflikty z ychniamy [The teacher's cognitive style influence on the interpersonal conflicts with pupils]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
- Yurchynska H.K. *Profesiini osoblyvosti kohnityvnoho styliu ta funktsionalnoho stanu vchytelia [Professional features of the cognitive style and functional status of the teacher]*. (n.d.). socd.univ.kiev.ua. 166–173. Retrieved from http://www.socd.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/elopen/aktprob14_166.pdf [in Ukrainian].
- Kaufman, S. B., De Young, C. G., Gray, J. R., Jimáñez, L., Brown, J., & Mackintosh, N. (2010). Implicit learning as an ability. *Cognition*, 116, 321–340.

Попова Марта. Значущість когнітивних стилів для різних сфер професійної діяльності

АНОТАЦІЯ

Досліджено, що будь-яка діяльність, висуваючи вимоги до способів опрацювання інформації, повинна враховувати не лише вимоги професійної компетентності, а й психологічні параметри, що лежать у її основі, особливо когнітивні стилі, які характеризують спосіб виконання діяльності. Лише за таких умов можна очікувати максимальний результат професійної діяльності.

Когнітивні стилі надзвичайно важливі у професійній діяльності та професійному відборі. Інформація щодо них дає змогу визначити оптимальні показники та схильності до конкретної професії, особливо у сфері комунікації. Без урахування психологічних особливостей сприймання та механізмів опрацювання інформації неможливий правильний підбір фахівців і виявлення значущих когнітивно-стильових показників.

Аналітичне вивчення зв'язку між когнітивними стилями та результативністю діяльності дає змогу зробити висновок: стильові параметри визначають не лише способи діяльності, але і її успішність. Такі зв'язки свідчать про перспективність досліджень у цьому напрямку, особливо коли йдеться про підвищення ефективності професійної діяльності.

З'ясовано, що детермінація професійної діяльності та когнітивних стилів двостороння. Когнітивний стиль, корелюючи з усіма рівнями індивідуальних властивостей, впливає на професійну діяльність, і сам від неї залежить. Не лише когнітивно-стильова специфіка визначає ставлення до роботи та саму професійну компетентність, специфіка професійної діяльності також впливає на особливості когнітивних стилів, а в результаті – й на саму професійну компетентність.

Ключові слова: когнітивний стиль, когнітивно-стильова орієнтація, професійна компетентність, професійна діяльність, способи опрацювання інформації, ефективність професійної діяльності.

Попова Марта. Значимость когнитивного стиля для различных сфер профессиональной деятельности

АННОТАЦИЯ

Доказано, что любая деятельность, выдвигая требования к способам обработки информации, должна учитывать не только требования про-

фессиональной компетентности, но и психологические параметры, лежащие в ее основе, особенно когнитивные стили, которые характеризуют способ выполнения деятельности. Только при таких условиях можно ожидать максимальный результат профессиональной деятельности.

Когнитивные стили чрезвычайно важны в профессиональной деятельности и профессиональном отборе. Информация о них позволяет определить оптимальные показатели и склонности к конкретной профессии, особенно в сфере коммуникации. Без учета психологических особенностей восприятия и механизмов обработки информации невозможен правильный подбор специалистов и выявление значимых когнитивно-стилевых показателей.

Аналитическое изучение связи между когнитивными стилями и результативностью деятельности позволяет сделать вывод: стилевые параметры определяют не только способы деятельности, но и ее успешность. Такие связи свидетельствуют о перспективности исследований в этом направлении, особенно когда речь идет о повышении эффективности профессиональной деятельности.

Выяснено, что детерминация профессиональной деятельности и когнитивных стилей двусторонняя. Когнитивный стиль, коррелируя со всеми уровнями индивидуальных свойств, влияет на профессиональную деятельность, и сам от нее зависит. Не только когнитивно-стилевая специфика определяет отношение к работе и саму профессиональную компетентность, специфика профессиональной деятельности также влияет на особенности когнитивных стилей, а в итоге – и на саму профессиональную компетентность.

Ключевые слова: *когнитивный стиль, когнитивно-стилевая направленность, профессиональная компетентность, профессиональная деятельность, способы обработки информации, эффективность профессиональной деятельности.*

Original manuscript received September 17, 2019

Revised manuscript accepted September 30, 2019